

Bir Sinema Filmi Üzerinden Çocuk ve Suç: Bir Dönüşüm Öyküsü

Children and Crime on a Cinema Movie: A Transformation Story

Ş. Güliz KOLBURAN^a

^aİstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

Çalışmanın bir bölümü, 25-28 Ağustos 2015 tarihleri arasında Viyana'da gerçekleştirilen The International Conference on the Changing World and Social Research I (ICWSR 2015-Vienna)'de sözlü olarak sunulmuştur.

ÖZET Çocuk ve suç çalışmaları elbette ki suçluluk araştırmaları içinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Ruhsal, zihinsel, fiziksel yönden gelişimini henüz tamamlamamış, toplum içindeki rol ve görevlerini henüz kavrayamamış ergenlik dönemindeki bir çocuğu çete lideri bir suç makinesine dönüştüren süreçte sorumluluğu en az olan gencin kendisidir. Aile başta olmak üzere okul, toplum, devlet gibi tüm kurumlara da bu konuda düşen görev ve sorumluluklar tüm suçluluk kuramlarınca ifade edilmektedir. Suça karışan çocukların çoğu, kendileri dışında önemli birilerine veya toplumun geneline bağlılık hissetmemektedirler. Bu çalışmada da filmde geçen bazı diyaloglar ve sahneler analiz edilerek, çete lideri bir gencin suç ile buluşmasını hazırlayan etkenler psikoloji bilimi ve suç kuramları açısından değerlendirilmiştir. Ölçmekten çok derinlemesine inceleme, sonuçların teorik bağlarının ve konuyla ilişkilerinin kurulabilmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizi yöntemi seçilmiştir. Söylemlerden oluşan anlam ürünlerine odaklanılmıştır. Filmde gelişen olaylar, gencin suça itilmesine neden olan duygu ve çatışmalarını fark etmesi süreci, çocuk suçluluğu bağlamında, kuramsal ve kriminolojik açıdan incelenmiştir. Sonuçta film kahramanı genç, hayatına dâhil olan kişiler ve yaşantılar yoluyla bir içsel onarım süreci yaşamıştır. Çalışmanın amacı, suç işlemiş çocuklarla yapılacak iyileştirici görüşmeler için farkındalık çalışmalarının destekleyici rolünü vurgulamak ve çocuğun suça yönelmesindeki etkenlere dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk suçluluğu; kişilik gelişimi; suç psikolojisi; psikolojik travma

ABSTRACT Juvenile delinquency studies have a special and important place in criminality researches. Young adolescents, have not reached psychological, mental and physical maturity and they cannot understand their roles and duties society. In this case, if such an adolescent turns into a crime machine as a gang leader, he has the least responsibility of this result. The responsibilities of all institutions such as family, school, community and the state are expressed by all the crime theories. Most of the children who are involved in crime do not feel attached to any important person or society in general. In this study, some dialogues and scenes in the film are analyzed and the factors that prepare a young person to become a gang leader and get meet with the crime are evaluated in terms of psychology and crime theories. Discourse analysis method was chosen as one of the qualitative research methods in order to examine in depth rather than measuring and to establish the theoretical context of the results and its relationship with the subject. The focus is on meaning products consisting of discourses. In the film, the events of the young person into a restorative process of development and confrontation of his emotions are theoretically examined. As a result, Tsotsi, the film protagonist, experienced an internal restoration process through people and lives involved in his life. The aim of the study is to emphasize the supportive role of awareness studies for remedial interviews with children who have committed a crime and to draw attention to the factors that lead the child to crime.

Keywords: Juvenile delinquency; personality development; criminal psychology; psychological trauma

Çok sayıda disiplin tarafından ele alınıp çalışılan suç olgusu; hukuk, psikiyatri, psikoloji, sosyoloji, sosyal antropoloji... gibi pek çok disiplin tarafından farklı boyutları ile değerlendirilmektedir.^{1,2} Ancak bu yaklaşımların birbirini tamamlayıcı özelliklerini göz ardı etmeden yapılan disiplinler arası çalışmalar

daima daha işlevsel olmakta, uygulamada daha geniş yer bulmaktadır. Bu çalışmada, bir sinema filmi üzerinden, çocuğu suça iten koşullarla birlikte, suça karışmış bir gencin, çeşitli yaşam olayları ile psikoloji bilimi açısından farkındalık ve dönüşüm süreci ele alınmıştır.

Correspondence: Ş. Güliz KOLBURAN

İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: sahidgulizkolburan@aydin.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 09 Dec 2019

Received in revised form: 07 Jan 2020

Accepted: 08 Jan 2020

Available online: 10 Jan 2020

2619-9459 / Copyright © 2020 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Aile, bireyin doğumundan itibaren iç içe olduğu ilk sosyal çevresi ve tüm gelişim süreçlerinde birincil etkilere sahip önemli bir sosyal oluşumdur. Sosyal gelişim açısından bakıldığında da aile içindeki sosyalleşme temel olup, bireyin daha sonraki sosyal gelişim süreci bu temele göre şekillenmektedir. Çocuklar öz güven duygusunu, ileriki dönemlere temel oluşturacak ilk deneyimlerini ailede kazanır, sosyalleşme ve topluma uyumlu tutum ve davranışlar ailede öğrenilir.³

Kişilik gelişimi konusundaki kuramların tümü, farklı görüşler ileri sürmekle birlikte, kişiliğin önemli ölçüde çocukluk dönemindeki aile ilişkilerinin bir sonucu olduğu konusunda çeşitli düzeylerde hemfikirler. Aynı zamanda Psikoanalitik ekol açısından ahlakın temeli sayılan süperego'nun gelişmesi, bireyin otorite figürlerinden bağımsız olarak, içselleştirilmiş ahlaki değerlerle davrandığı dönem olarak değerlendirilmektedir.⁴ Bu otokontrol, ahlaki değerlerin ve toplumsal kuralların içselleştirilmesi anlamına gelmektedir. Ahlak gelişimi açısından ise kuramların farklı çerçeveleri bulunmaktadır; Psikoanalitik bakış açısı, ahlaki suçluluk duygusu ve süperego üzerinden değerlendirmiş, öğrenme kuramı öğrenilmiş davranışları vurgulamış, Piaget ve Kohlberg'in bilişsel gelişim kuramı ise ahlak gelişiminin bilişsel temelleri üzerinde durmuştur.⁵

Türkiye'de suça karışmış çocuk ve ergenlerle yapılan pek çok çalışmada, erken çocukluk yaşantılarının ve aile içi ilişkilerin suç davranışı ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur.^{6,7} Yapılan araştırmalarda, ailenin çocuk yetiştirme tutumları, disiplin yaklaşımları, ebeveyn çocuk arasındaki duygusal ilişkiler ve tüm bu tutumlar bağlamında oluşan bireysel ve içsel kontrol faktörleri, çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre, ait olduğu grup normları, değer yargıları, suç davranışına zemin oluşturan ve yönlüten etkenler olarak ortaya konmaktadır.^{7,8} Çocuğun güven ve sevgi ihtiyacının karşılandığı bir aile ortamı, söz edilen olumlu çevrenin yaratılması için ön koşuldur.

Aile, kişiler arası ilişkileri kapsayan ve belli kuralları olan bir sistemdir. Bu sistemi bir arada tutan sevgi, saygı, güven ve dayanışma gibi özellikler çocuk gelişimi için önemlidir. Herhangi bir nedenle aile içi bütünlüğün bozulması ya da aile içi etkileşi-

min yeterli olmaması, çocuğun toplumsallaşma sürecini olumsuz etkileyerek, toplumsal uyumun bozulmasına yol açabilmektedir. İhtiyacı olan güven ve sevgiyi bulamayan ya da yeterli düzeyde sağlayamayan çocuk, toplum ve çevre ile uyum bozukluğuna zemin hazırlayan olumsuz davranışlar geliştirebilir.

Gander ve Gardiner, ahlakın; bilişsel, davranışsal ve duygusal olmak üzere üç temel yönünden söz ederler.⁹ İnsanlar, bir durumda yapmayı planladıkları davranış hakkında akıl yürütürler, düşünürler, davranışla ilgili kavramlar, değerler ve tutumlar oluştururlar. Bu bir bilişsel faaliyettir. Davranış açısından bakıldığında insanlar, kendi bilişsel faaliyetleriyle tutarlı olan ya da olmayan biçimlerde davranabilirler.¹⁰

Makalenin temel kavramlarından bir tanesi olan self analiz, psikanalizden farklı olarak psikoterapi yöntemi olmaktan çok, bir gözlem tekniğidir. Kişi ancak dış dünya ile etkileşime girerek kendini gerçekleştirebilir. İnsanlar elverişli koşullarla karşılaştıklarında kendi duygu ve düşüncelerini fark edip, bunları ifade edebilirler.¹¹

Çalışmadaki amacımız 2005 yapımı, 94 dakikalık bir sinema filminden yararlanarak, çocuğu suç işleme davranışına götüren süreci sosyal ve duygusal gelişim açısından analiz etmektir. Seçilen film özellikle çocuğun suça itilmesinde etkili olan erken travmatik yaşantılar ile birlikte, yaşam olayları bağlamında bir onarım sürecini kapsamaktadır. Bu nedenle hem nedensel hem de onarıcı çalışmalar adına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çocuk adalet sistemi ve çocuk suçluluğunda aile etkisi de incelenerek, gelişim süreçlerinin suçlu davranış üzerindeki etkileri kuramsal açıdan değerlendirilmiş ve sebep-sonuç ilişkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca suça karışmış, çete lideri bir gencin hayatına giren aracı semboller yoluyla farkındalık ve onarım süreci değerlendirilmiştir. Analizler psikanaliz kuramı temelinde yapılmış; id, ego, süperego ve kendilik onarım süreçleri değerlendirilmiştir.

Analiz konusu film, 2005 İngiltere-Güney Afrika yapımı TSOTSI isimli 94 dakikalık bir sinema filmidir. Yönetmen: Gavin Hood

Yöntem: Nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizi kullanılmış, erken çocukluk dönemi travmaları ve dönüşüm sürecini simgeleyen yedi sahne in-

celenmiştir. Analizde kullanılan sahneler Tablo 1’de gösterilmiştir.

OLGU SUNUMU

ÖYKÜ

David 5-6 yaşlarında, ölümcül bir hastalığın son aşamasında olan hasta bir anne ve alkolik, agresif, istismarcı baba ile yaşamakta olan bir erkek çocuktur. Babası tarafından, annesine yaklaşmasına izin verilmeyen David, babasının agresif ve uzak davranışları nedeni ile evden kaçır ve sokak çocuklarıyla yaşamaya başlar. Birkaç yıl sonra sokaklardaki yaşam onu Johannesburg varoşlarında yaşayan, Tsotsi (haydut) lakaplı bir çete liderine dönüştürür. Asıl adı David olan Tsotsi, çetesiyle birlikte suç işleyerek yaşamını devam ettirmekte, acımasız ve agresif bir genç profili çizmekte, âdeta hayattan intikam almaktadır. Bir akşam gasp amacıyla takip ettikleri bir adamı metroda öldürür ve cüzdanını alırlar. Sonrasında cinayet konusunda kendisini yargılayarak ahlaki bir sorgulama yapan çete lideri, arkadaşını öldüresiye döver. Panik hâlinde kaçarken, araba kullanmayı bilmediği hâlde, bir kadını vurarak arabasını alıp kaçır. Kısa süre sonra arka koltukta bir bebek olduğunu fark eder. Arabayı bırakıp, bebeği de alıp kaçır Tsotsi’nin hayatı değişecektir.

AHLAKİ ANALİZ SÜRECİ

İlk kez adam öldürme ile sonuçlanan bir gasp yapmışlar, bu olay çete üyeleri içinde de bir sorgulama süreci başlatmıştır. Tsotsi için duygusal ve ahlaki farkındalığın başlangıcı niteliğinde olan önemli bir diyalog, çete üyesi arkadaşı Boston ile geçen diyalogdur. Boston, okulu terk edip çeteye katılmadan önce öğretmenlik eğitimi almakta olan ve çeteye

altı ay önce katılan alkolik bir gençtir. Aynı zamanda çete ilişkilerinde nezaket ve ılımlı davranıştan yana bir tutum sergilemektedir.

Soygundan sonra kusarak olayı reddeden Boston, Tsotsi’yi sorgulayan bir diyalog başlatır (Sahne: 1).

BOSTON: Adın ne senin Tsotsi? Gerçek adın ne? Tsotsi? Gangster? Bu gerçek bir isim değil. 6 aydır sizinleyim, adını bilmek istiyorum Herkesin bir adı vardır, annesinin verdiği gerçek bir adı... Namus, Tsotsi bu sözcüğün anlamını bilir misin? Namus? Bende birazcık vardı o yüzden kustum. Ve o koca adam, kravatlı, onda çok vardı. Peki, şimdi ne oldu? Adam öldü.

TSOTSİ: Yine mi kusacaksın? (Tsotsi duygularını kontrol etmekte zorlanmaktadır.)

BOSTON: Bu gece Tsotsi, şu koca adamı devirdiğimizde, içim böyle oldu işte (O esnada, kırıdığı içki şişesiyle kestiği, kanayan kolunu gösterir.) Bu sana bir şey ifade ediyor mu?

Bir kadın Tsotsi, belki de bir kadının vardı ve seni terk ettiğinde canın yandı ve için kanadı.

(Tsotsi’nin kontrolü giderek zayıflamakta, gözleri dolmaktadır.)

Baban... Baban, Tsotsi? Baban, nerede o? Baban ve annen, nerede onlar? Tanrım, Tsotsi! Bir köpek. Bir köpeğe ne dersin? Tsotsi, bu noktada kontrolünü kaybeder ve arkadaşını öldüresiye döver.

Bu diyalog Tsotsi için bir kırılma noktası olmuştur. Koşarak oradan uzaklaşırken, zaman zaman karanlıkta arkasında ağlayarak kendisini takip eden çocuk David’i de görmekteyiz. Tsotsi, evden kaçtığı akşamı temsil eden, çocuk ve “vicdanlı” halinden

TABLO 1: Analiz sahneleri.

Sahne	Gösterim yeri	Sahne içeriği	Analiz konusu
1	00:05:48 00:08:35	Boston’un Tsotsi’yi sorgulayan diyalogu	Süperego, ahlak, vicdan
2	00:22:06 00:28:40	Dilenci Morris’le diyalog	Ego, gerçekler
3	00:13:14 00:15:17	Bebekle karşılaşma	Küçük David’i onarma
4	00:36:44 00:39:05	Süt anne ile diyaloglar	Flash backler, yüzleşme
5	00:51:22 00:55:50	“ “	Anne temsili
6	01:10:34 01:13:47	“ “	Ahlak, vicdan
7	1:24:15 1:28:44	Bebegin ailesine teslim edilmesi	Baba temsili, farkındalık

kaçmaktadır. Ayrıca köpek, evden kaçıışı tetikleyen önemli bir bağlanma nesnesi olarak karşımıza çıkmakta. O gece annesi ile temas etmesini engelleyen baba, daha sonra köpeği tekmeleyerek felç olmasına neden olmuştur.

Bu diyalog ve Boston, Tsotsi'nin dönüşümünü başlatan bir süperego temsili olmuştur. Süperego, ana-baba değerlerini ve daha geniş anlamda toplum standartlarını temsil eder. Çocuk, anne-baba değerlerini benimsedikçe ego ideali oluşur. Vicdan otorite tarafından onaylanmayan davranışları işaret ederken, ego ideali onaylanan davranışları temsil eder.¹² Bireyler, süperego gelişimi ile iç denetimi sağlar ve eylemlerin "iyi" ya da "kötü" olduğunu belirleyen bir ahlak yasası ve değerler sistemi geliştirir.

EGO VE GERÇEKLE İLİŞKİLER

İkinci önemli diyalog, tekerlekli sandalyede yaşamını sürdüren bir dilenci olan Morris ile olan diyalogdur (Sahne: 2). Morris, gerçeğe ilişkileri yöneten ego temsili olarak karşımıza çıkar. İçgüdüleri kontrollü şekilde yönetmeye yönelik, uyumlu davranış, realite ve realite ile ilişkileri temsil eder (Ne istiyorsun, paramı mı istiyorsun?, Sakatım görmüyor musun?, Tabii ki korktum...). Gerçekliği sınamak, planlamak, mantık çerçevesinde düşünmek ve ihtiyaçları karşılamak için planlar geliştirmek egonun işlevidir. Ego, insan istediğini elde edemediğinde, onu ağlamaktan ya da öfkeyle hareket etmekten alıkoymaya hizmet eder.

Morris, altın madenlerinde çalışmış, burada çalışırken kalıcı şekilde sakatlandıktan sonra tekerlekli sandalyeye bağlı kalmış bir dilencidir. O da hayata karşı isyankâr bir tavır sergilemekte, ancak suça karışmamaya özen gösteren, gerçekçi bir erishkindir. Kendi gerçeğini kabullenmiş, hayatını bu gerçeğe sürdürmeye çalışmaktadır. Morris ile ilk karşılaşma tren istasyonunda olur. Tsotsi, istemeden ona çarparak öfkelenmesine sebep olur. Ancak onun öfkesi karşısında beklenmedik şekilde sessiz kalır.

MORRIS: Hey! Nereye gittiğine baksana, köpek! Ne var? Özür dilememi mi istiyorsun? (Öfkeyle Tsotsi'nin ayağına tükürür.) Bastığın yere dik kat et, çekil!

Tsotsi sessizce adamı takip etmeye başlar. Bir köprü altında onu durdurur.

MORRIS: Ne istiyorsun evlat? Paramı mı istiyorsun?

TSOTSI: Ayağa kalk! Kalk ve yürü.

MORRIS: Sen kimsin be? İsa mı? Sakatım görmüyor musun?

TSOTSI: Yalan söylüyorsun. Kalk dedim

MORRIS: "Canın cehennemel!" diyerek yoluna devam eder.

Tsotsi'nin tekrar yolunu kesmesi üzerine paralarının bulunduğu kutuyu ona uzatır ve bütün parasının bu kadar olduğunu söyler. Kötürüm ve mücadeleci bir insanla karşılaşmak Tsotsi'yi etkilemiştir. Para kutusunu tekmeleyerek atan Tsotsi'ye verdiği tepki onu daha da şaşırtır: "Lanet olsun dostum!" diye bağırarak bütün paraları üstüne fırlatmaya başlar. "Defol git! Beni rahat bırak!"

Tsotsi silahını çıkartır. Ancak ihtiyar dilenci, kendisinden korktuğunu ifade eder. Bu, Tsotsi'nin bastırıldığı, tanımadığı temel bir duygunun ifadesidir.

TSOTSI: Bir keresinde bir köpek görmüştüm. İki tekmeyle bel kemiği kırılmıştı. Sürünüyordu tıpkı senin gibi.

MORRIS: (Şaşkınlıkla) Nasıl bir adam bir köpeği tekmeler ki?

(Köpeği tekmeleyen adam Tsotsi'nin babasıydı.)

TSOTSI: Bir köpek gibi yaşıyorsan neden devam ediyorsun ki?

MORRIS: Ben sokaktaki güneşi hissetmeyi severim. Bu ellerle bile ısıyı hâlâ hissedebiliyorum.

Tsotsi uzun zamandan sonra bastırıldığı duygular ile tekrar karşılaşmış ve bu duyguları kabullenerek de hayatını sürdürebileceğini hatırlamıştır. Dönüşüm devam etmektedir.

BEBEK, SÜT ANNE VE KÜÇÜK DAVID'İN TEMSİLİ

Tsotsi, Boston'u acımasızca dövdüğü akşam hızla koşarak kaçmaya çalışırken, gasbettiği arabanın arka koltuğunda bir bebek olduğunu daha sonra fark eder. Bebeği de yanına alarak, arabayı terk eder ve oradan uzaklaşır (Sahne: 3). Bebeği evine getirerek, onun ihtiyaçlarını gidermeye çalışır. Bu arada bebeğe yar-

dımsız bakamayacağını anlayan Tsotsi, bir sütanne bularak bebeğin beslenmesini sağlar. Bu süreç, insani değerlerle yeniden karşılaşmasını sürdürür. Çatışmalı içeriklerle insanların farklı baş etme yöntemlerini fark etmek, güç koşullar karşısında yapıcı yöntemlerle ayakta kalabilmeye dair seçenekleri değerlendirme konusunda Tsotsi için yeni bir dönem başlamaktadır. Sütanne ile bebek David'in ilişkisi, Tsotsi için bağlanma ilişkilerinde bir onarım süreci başlatmıştır. Sütanne David için gerçekleşmemiş bağlanma yaşantılarının sembolü olarak, bağlanma ve güven ilişkilerini onarıcı bir rol üstlenmiştir. Güç koşullarına rağmen hayatını toplumsal normlara uygun bir şekilde sürdürüyor olması ve Tsotsi'nin ona getirdiği süt parasını -yasa dışı yollardan kazandığı için- kabul etmemesi, dönüşümün hem ahlaki hem de bağlanma ilişkileri boyutunda önemli olmuştur. Ayrıca bebeğin annesine geri verilmesi fikrinin oluşması ve kabul edilmesinde bu dönüşümün rolü büyüktür.

Küçük bebekle olan ilişkisi, Tsotsi için çatışmalı dönemlere geri dönüşler ve yeniden değerlendirmeler ile âdeta bir self analize dönüşmüştür. Ona, kendi gerçek adı olan David adını verir. Geri dönüşlerde, Tsotsi'nin gri kazaklı çocuk hâli, köpeği, annesinin ölüm döşeğindeki hâli ve onunla kurduğu ilişki hatırlanır. Anneyle kurulmaya çalışılan ve baba tarafından engellenen bu ilişki, Tsotsi'nin hayatındaki tek şefkatli ve duygusal ilişkidir.

Annesinin elini tuttuğunda alkolik babasının sert müdahalesi ve "Annenden uzak dur!" talimatı, köpeğinin çocuğun yanında durması, babaya havlayarak tepki vermesi ve Tsotsi'nin babasından kaçarak bahçeye saklanması hatırlanır. Köpek, alkolik olan babaya havlamayı sürdürmektedir. Bu hâliyle Tsotsi'nin yanında yer alan tek duygusal ilişki aracı köpektir.

BABA: Lanet köpek! Dışarı...

Baba, köpeği tekmeleyerek belinin kırılmasına sebep olmuştur. Köpek, sürünerek Tsotsi'nin yanına gelmeye çabalamaktadır. Tsotsi, saklandığı yerden çıkarak babasının olduğu yere gider. Korkmakta ve ağlamaktadır. Tsotsi koşarak evden kaçır ve sokaklardaki yaşantısı bu şekilde başlar. Evden kaçmadan öncesine ait tüm istenmeyen anılar bastırılmış ve Tsotsi, bu bastırılmış içerikle mücadele ederken bir id sembolü hâline dönüşmüştür.

Tsotsi birkaç gün sonra çete arkadaşlarının toplandığı yere giderek, tedavisi sürmekte olan Boston'u yanına almak istediğini ve ona bakacağını söyler. Onu alır, evine götürür.

TSOTSİ: Sen öğretmendin değil mi?

BOSTON: Ben hiç öğretmen olmadım. Sınava hiç girmedim.

TSOTSİ: Hâlâ olabilirsin.

BOSTON: Geri dönemem.

TSOTSİ: Paraya ihtiyacın var. Sana yardım edeceğiz. Biz para bulacağız ve sen sınava gireceksin.

Para bulmak için girdikleri ev, küçük David'in ailesinin evidir. Tsotsi, soygun sırasında bebeğin babasını öldürmek üzere olan Butcher'ı silahıyla öldürür ve babayı kurtarır. Arabasını da alarak oradan kaçarlar. Çaldıkları arabayı satarak aldığı parayı sütanneye ve kötürüm dilenci Morris'e verir. Artık bebeği ailesine teslim etmeye karar vermiştir. Çocuğu kapıya bırakır ve megafondan babaya haber verir. "Bebeğinizi buraya bırakıyorum"... Bu arada Tsotsi'nin arabasını gasbettiği sırada yaralandığı anne kötürüm kalmış ve bu nedenle tekerlekli sandalyeye bağlı olarak kaygıyla durumu izlemektedir.

Tsotsi'nin dönüşümü sadece çaresiz bir bebeği sahiplenme ile değil, bir dizi yüzleşme, kimlik çatışmaları, özdeşleşme ve travmatik bellekle ilgili çatışma ve algıların yeniden işlenmesi ile gerçekleşmektedir. Tsotsi, Boston'un başlattığı ahlaki kaygı ile baş edebilecek bir savunma geliştirememektedir. Bu durumda kaygı ile baş etmek, ancak ahlaki değerleri kabul etmekle mümkündür.

Polis şefi ve ekibi de o sırada eve gelmektedir. Tsotsi, bebeği son kez kucağına almak istediği sırada polisler silahlarını çekerek teslim olmasını isterler. Polisler olaya silah ile müdahale etmek isterken annebabası Tsotsi'ye inanmış ve güvenmiş olarak hareket ederler ve baba, polislerden silahlarını indirmelerini ister.

BABA: Dostum, kimsenin incinmesini istemiyoruz. Söz veriyorum, kimse seni incitmeyecek. Şimdi kapıyı açacağım. Sen orada kal, ben sana geleceğim.

Final sahnesinde artık Tsotsi yok, sadece David vardır. Burada David, güvenilir bir baba figürü ile

karşı karşıya, bebeğin annesine kavuşmasını gözyaşları ile izlemektedir. Polis, silahsız bir çocuk olan David'e teslim olmasını ve ellerini başının üstüne kaldırmasını söyler...

TARTIŞMA

Çocuk ne doğuştan kötü, ne de iyi olan bir varlıktır. O da her canlı gibi, çevresiyle etkileşen ve gelişen bir bireydir. Onun iyi ya da kötü olmasını belirleyen, eğitim ve yaşantıdır. Bu gelişimsel ifade de çocuk suçluluğunun kökeninin hukuksal olmaktan öte psikolojik ve sosyolojik olduğunu ifade eder. Suçluluğu açıklamaya çalışan pek çok kuramdan etkileşimsel kuram toplum ve birey arasındaki bağların zayıflamasına vurgu yaparken, ebeveyn, okul ve geleneksel öğelere bağlılık zayıfladıkça bireyler suç davranışını öğrenecek çevrelerle karşılaşır. Bu gibi ortamlar, akran grupları tarafından suçun öğrenilmesini ve pekiştirilmesini kolaylaştırmaktadır.¹³ Thornberry de suç kavramına gelişimsel açıdan bakmakta, bireylerin suçtan korunmasında ailenin öneminden ve bireylerin geleneksel toplum değerlerinin benimsenmesinden söz etmektedir.¹⁴

Freud, Yapısal Model kapsamında ruhsal yapımızın id, ego ve süperegodan oluştuğunu ifade eder. İd, ilkel dürtülerimizi, saldırganlık ve cinselliği; ego, realiteyi; süperego, toplum vicdanını temsil eder. Bu üç sistem gelişim süreci içinde sırayla gelişir. Freud, doğduğumuzda kişilik yapısının tek ögesine (id) sahip olduğumuzu söylemiştir. İd, doğuştan gelen dürtülerimizin doyurulması üzerine kurulmuşken; kişiliğin ikinci ögesi ego 6. ay civarında, bebeğin çevrede kendinden başkalarının da olduğunu fark etmeye başlamasıyla gelişmeye başlar, son olarak süperego ise 5 yaş civarında sosyal bir çevre içinde olduğunu fark etmeyle kademeli olarak gelişir. Süperego, neyi yapabileceğimiz ve yapamayacağımız konusunda kısıtlamalar getirir. Para çalmak, yakalanmadan yapılsa bile, toplumun ahlaki değerlerine aykırıdır. Süperegonun bu durumda kullandığı birinci silah suçluluk duygusudur.¹⁵

Süperego, 5 yaş civarında ödipal dönemin temel çatışması olan Oidipus kompleksinin çözümü ile kazanılır. Ödipal dönemin sonunda erkek çocuk babayı kabullenip özdeşleşerek, bu çatışma başarılı şekilde

sonuçlanır. Bu şekilde vicdan ve ahlaki değerleri temsil eden yapıya Freud süperego adını vermiştir.¹⁶ Tsotsi bu dönemi beklenen şekilde tamamlamadığından, baba ve otorite figürüne olan öfke yerine vicdan ve ahlak kavramlarını şuur altında saklamış, öfke ve saldırganlığı şuur düzeyinde beslemiştir.

Süperego, kısmen bilinç düzeyinde kısmen de bilinç dışı düzeyde deneyimlenir. Yine, uygun olmayan derecelerde cezalandırıcı bir süperegonun, egoyla uyumlu (egosintonik) ya da egoyla uyumsuz (egodistonik) şekilde mi deneyimlendiği önemlidir. Ego ile uyumsuz (egodistonik) olarak deneyimlenen cezalandırıcı süperego yaşantıları söz konusu olduğunda bastırılmış içerik ego tarafından kabul edilmemekte, kaygı ve sıkıntıya neden olmakta, sonuçta bir yardım arayışını gündeme getirecek farkındalık söz konusu olmaktadır. Bu tür durumlarda terapiden yararlanma olasılığı daha yüksektir. Egosintonik durumlarda ego, bastırılmış içeriği ve olumsuz davranışları kabul etmiş, bu anlamda farkındalık oluşmamıştır. Dolayısıyla kişi bu durumdan rahatsızlık duymamakta ve çözüm arayışını da reddetmektedir.

David, Tsotsi'ye dönüşmeden önce, erken yaşta ağır hasta olan annesi ile duygusal yakınlık geliştirememiş, temas çabaları da baba tarafından engellenmiştir. Psikanaliz ekolünü benimsemiş terapistler, çocukluk deneyimlerinin önemi üzerinde dururlar. Birçok modern psikanaliz kuramcısı, bir çocuğun ilk bağlanmasının, çocukluk travması ile erken dönem kayıp tecrübelerinin ve ilgi alanlarının uzun süreli etkisini gösteren araştırma sonuçlarını, kişilik gelişimi hakkındaki düşünceleriyle özdeşleştirir.¹⁷

Freud sonrası psikanalistler farklı alanlara yönelmiş, çeşitli görüşler ortaya atmışlardır. Freud ve Kohut, makalelerinde, çocuğun gelişim sürecinde kaybetmiş olduklarını içselleştirdiği konusunda hemfikir olurlar.^{18,19} Sözü edilen içselleştirmeler özdeşimlerin zeminini oluşturur. Ancak Kohut'a göre gelişime katkıda bulunan kayıplar, optimal düzeyde ve baş edilebilir kayıplar olmalıdır. Optimal düzeyin üstünde ve baş edilemeyecek büyük ve erken kayıplar, zarar verici olur.²⁰ Günümüz psikanalistlerine ve ilişki modeline göre; ilişki gereksinimleri karşılanmadığında ortaya çıkan hasar ve gelişimsel eksik-

lik, dürtüsel güdülenmenin şiddetini artırır. Çocuk, ilişkisel eksikleri, dürtüsel aşırılıklarla kapatmaya çalışır: sevgi arayışı doymayan bir arzuya; kendine yaşam alanı açma uğraşı ise vahşi bir şiddete dönüşebilir.¹¹

Bowlby, suça karışmış çocukların, erken dönemlerde annelerinden ya da bakım veren kişilerden 6 ay ya da daha uzun süren ayrılımlarının, ciddi suç işleme sonuçlarından sorumlu olduğunu ifade etmektedir.²¹ Walker ve ark., çalışmalarında, çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ileriki dönemlerde suç olgularına, duygusal bozukluklara, antisosyal davranışlara ve saldırganlık içeren tahrip edici eylemlere neden olduğu görüşünü ifade etmişlerdir.²²

Özellikle baskıcı, sevildiğini ve kabul gördüğünü hissetmediği ailelerde yetişen çocuklarda saldırganlık, kızgınlık ve öfke duygularına rastlanmaktadır. *“Suça sürüklenen çocukların suça sürüklenmeyen çocuklara göre aile ilişkileri daha sağlıklı ve saldırganlık düzeyleri de daha yüksek bulunmuştur”*.²³ Süperego, çocuğun bu duygularını anne-babaya yöneltmesini uygun bulmadığından, çocuk, öfke ve saldırganlık duygularını bastırır. Bu bastırılan içerik çoğaldıkça, nevrotik bir yapı gelişir ve aile dışında, süperego tarafından suçlanmayacak hedefler arar. İşte, bu iç çatışmanın çeşitli ifade yöntemlerinden birisi de karşı gelme ve suçtur.²⁴ Yapılan araştırmalar, şiddete başvuran çocuk suçluların, şiddete başvurmayan suçlulardan farklı olduklarını ortaya koymaktadır. Adam öldürme suçu işleyen çocuklar, çatışmalı bir aile ortamında yaşamakta ve genellikle de babaları tarafından fiziksel istismara maruz kalmaktadırlar. Adam öldürme suçuna sürüklenen genç çocukların çoğu, kendileri dışında önemli birilerine veya toplumun geneline bağlılık hissetmemektedirler.²⁵ Haapasalo ve Pokelo, yaptıkları çalışmada, olumsuz ebeveyn tutumlarına maruz kalan çocukların ilerleyen yıllarda saldırgan ve suç işlemeye meyilli olduklarını ifade etmişlerdir.²⁶

Toplumsal gelişim ve süperego gelişimi açısından bakıldığında, toplumsal gelişim yetersizliği nedeni ile sosyal düzenle uyumlu bağlar geliştiremeyen ergenler, toplumla uyum içinde olmak için hiçbir ahlaki yükümlülük hissetmeyerek, toplumun onayla-

madığı davranışları gösterme konusunda kendilerini özgür hissetmektedirler. Bireylerin geleneksel sosyal düzene bağları ne kadar güçlüyse, suç davranışının ortaya çıkma olasılığı da o kadar az olacaktır. Sosyal kontrol kuramı yetersiz toplumsallaşma sürecine sahip ailelerde yetişen, çocukların toplumla uyumlu yaşam tarzları oluşturmalarını sağlayan bağlılığı geliştirme konusunda başarılı olamadıklarını ileri sürmektedir. Bu görüşe göre ergen, toplumsallaşma sürecindeki denetimler etkisiz ve eksik olduğu zaman ne yapması, özellikle de ne yapmaması gerektiğini öğrenemediği için geleneksel sosyal düzene karşı ahlaki bağlar geliştiremez. Bu nedenle suç işlemeye de daha yatkın hâle gelir.

Klinik çalışmalarda, adam öldürme suçuna sürüklenen çocuklarla gerçekleştirilen sağaltım çalışmalarının diğer saldırgan gruplara göre farklılık gösterdiği belirtilmiştir.²⁷ Bu farklılıklardan biri de adam öldürme suçu işlemiş çocukların suçluluk, üzüntü, korku ve öfke gibi duygularıyla ilgili bastırma ve inkâr mekanizmaları geliştirmeleri nedeni ile tedavinin, bu duyguları tanıma ve bunlarla başa çıkma üzerine kurulmasıdır. İsviçre’de yapılan çalışmada en yaygın çocukluk travması duygusal ihmal olarak ifade edilirken, ikinci sırada duygusal istismar gelmektedir.⁴ Gördeles Beşer ve ark.nın 2019 yılında, suça itilmiş, 13-18 yaş arası 45 ergenle yaptıkları çalışmada, suça sürüklenen 45 ergenin de orta düzeyde çocukluk çağı travmasına maruz kaldığı saptanmıştır.²⁸ Araştırmaya örnekleminin orta düzeyde duygusal istismar ve fiziksel ihmal yaşadığı, düşük düzeyde de fiziksel ve cinsel istismar ile duygusal ihmale maruz kaldığı saptanmıştır. Bu noktada, suça sürüklenen çocuklarda anne tutumları ve aile içindeki duygusal istismar ve ihmalin en az fiziksel ve cinsel istismar kadar etkili olduğuna dikkat çekmek yerinde olacaktır. Ayrıca çalışma sonucunda, baskıcı-ilsiz ebeveyn tutumuna maruz kalan, okula devam edemeyen, babaları alkol alan, babaları ile iletişimin kötü olduğunu ifade eden, suça sürüklenen çocukların çocukluk çağı ruhsal travmalarını daha fazla yaşadıkları ifade edilmiştir. Elbette ki bu duygusal yeniden yapılanma içinde empati kavramının yeri ve önemi büyüktür. Bakımını ve sorumluluğunu üstlendiği, yaşamına dâhil ettiği bebek, Tsotsi için bu anlamda, terapötik bir süreç oluşturmuştur.

Filmde, Boston'un söylemlerinden, Tsotsi'nin hiç okula gitmediği anlaşılıyor. Oysa okul, çocuğun ilk sosyal yaşantılarını deneyimlediği yerdir. Okul, toplumsal değerlerin ve normların biçimlenmesine, kısaca toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkıda bulunur.²⁹ Okulların temel işlevi, öğrencileri olumsuz çevre koşullarından uzaklaştırarak, onlara sağlıklı modellerin sunulduğu güvenli bir ortam hazırlamaktır.²⁵

Tsotsi'nin öyküsünde "sosyal destekler" önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysaki Tsotsi'nin sahip olmadığı sosyal destekler, çocuğun davranışları ve çeşitli alanlardaki gelişimleri üzerinde etkili olur, onların yeterliliklerini güçlendirerek, eğitici ve önleyici işlev görürler. Sosyal destekler, karşılaşılan zor durumları gerçekçi şekilde değerlendirme ve başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi konularında destek sağlayarak yeterli ve değerli olma duygularına yönelik daha az tehdit algılanmasını sağlarlar.³⁰

Çocuk suçluluğunu önleyici tedbirler, suça karışmış çocukları topluma kazandırmaktan daha etkili ve daha ekonomiktir. Bu nedenle çocuk suçluluğuyla mücadelede asıl çaba, suçluluğun önlenmesi üzerine odaklanmalıdır. Buna rağmen suça karışmış çocuklar her şeyden önce çocuktur ve çocuklara uygulanan, uluslararası sözleşmelerle kabul edilmiş bütün insan hakları ve çocuk hakları korumalarından yararlanmalıdırlar. Bu anlamda çocuklar, erişkinlere özgü ceza adalet sisteminin dışında tutulmalıdırlar.

Suçta karışmış her çocuk/genç için farklı bir gelişim öyküsü, farklı sebep-sonuç ilişkileri ile oluşmuş bir örüntü görülmektedir. Çocukların gelişim süreçleri ve defektleri dikkate alınmadan yapılan adli değerlendirmeler şüphesiz ki "çocuğun yüksek yararı" ilkesi dışında olacaktır. Analiz konusu filmde Tsotsi'nin bir şekilde hayatına dâhil olan bebek onda onarıcı bir etki yaratmış, bastırıldığı ve patolojik savunmalarla ortaya koymaya çalıştığı duygularının farkına varması konusunda etkili olmuştur. Sonuç olarak, çocuk ve gençlerin suçla buluşmalarını önlemek ve suçun tekrarını ortadan kaldırmaya yönelik rehabilitasyon çalışmalarında

sistemli olarak psikoloji biliminden yararlanmak gereği ortadadır.

"Çocuğun yaşama, korunma, gelişim ve katılım haklarını güvence altına alan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, tüm çocuklar için sosyal adaleti sağlamayı amaçlamaktadır".³¹ David, yaşamındaki hiçbir süreçte koruma altına alınmamış, savunmasız bir çocuk olarak çocuk hakları sözleşmesindeki hiçbir madde-nin uygulamasından yararlanmamıştır. Çocuk polisi ve çocuk ceza adalet sistemine dair bir uygulamaya filmde rastlamıyoruz. Bu anlamda takip eden çalışmalarda "Tsotsi'nin suçla buluşması önlenebilir miydi?" ve "Suça karışmış çocukların kazanılması için gerekenler yapılmış mıdır?" gibi sorulara yanıtlar aranabilir. Analizler psikanaliz kuramı temelinde yapılmış; id, ego, süperego ve kendilik onarım süreçleri değerlendirilmiştir, farklı çalışmalarda farklı kuramlar açısından değerlendirilebilir. Çocuğun suça sürüklenmesini önleyici projeler geliştirilmesinde ya da suça karışmış çocukların topluma kazandırılmasında konuyla ilgili farklı disiplinlere kaynaklık edebilir görüşüdeyiz. Çalışmamızda Tsotsi, suça karışmış çocuk örneklerinden sadece birisidir ve gerçek hayattaki pek çok çocuğu temsil etmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma tamamen yazarın kendi eseri olup başka hiçbir yazar katkısı alınmamıştır.

KAYNAKLAR

1. Youf D. Çocuğun Hukuki Statüsü Hakkında. Durmuş B, çeviri yazarı. Çocuk ve Medeniyet. 2019;2:67-85.
2. Sarı AS, Uzun Çiçek A, Bütün C, Yıldırım A. [Sociodemographic and clinical features of children dragged to crime in Sivas province]. Adli Tıp Bülteni. 2019;24(3):177-82. [Crossref]
3. Yıldız TG. [Definition of family, historical development and family types]. Anne Baba Eğitimi. 1. Bölüm. 4. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık; 2017. p.1-14. [Crossref]
4. Yazgan İnanç B, Yerlikaya EE. Kişilik Kuramları. 14th ed. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık; 2018. p.352.
5. Çiftçi N. [The cognitive-moral developmental theory of Kohlberg: moral and democracy education]. Değerler Eğitimi Dergisi. 2003;1(1): 43-77.
6. Ulaş A, Demirtaş Zorbaz S, Kızıldağ S. Çocuk suçluluğunu önlemede ebeveyn izlemesi. Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu. Ankara, 05-07.12. 2012. p.20-5. [Link]
7. Baysan Arabacı L, Taş G. [Dragging factors in juvenile delinquency, mental health problems, and nursing care]. Journal of Psychiatric Nursing. 2017;8(2):110-7. [Crossref]
8. Öter G, Akalın N. [Psycho-Social, Sociocultural, Economic and Criminological Characteristics of the Imprisoned Children in the Paşakapısı Prison]. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 10. Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu Kitabı. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları; 1993. p.115-26.
9. Çocuk ve Ergen Gelişimi. In: Gander MJ, Gardiner HW, eds. Dönmez A, Çelen N, Onur B, çeviri editörleri. 1. Baskı. İstanbul: İmge Yayınevi; 1993. p.543.
10. Güler M. [Development of anti social behavior in childhood and adolescence in the context of social psychology theories]. Türkiye Barolar Birliği Dergisi. 2010;89:355-72.
11. Horney K. Neurosis and Human Growth: The Struggle Toward Self Realization. 2nd ed. New York: W.W. Norton & Company; 1991. p. 391.
12. Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları: Kavramlar ve Örnek Olaylar. 5. Basımdan Çeviri. In: Sharf RS, ed. Voltan Acar N, çeviri editörü. Yayın No: 816. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2014. p.696.
13. Kızmaz Z. [New Directions in Criminology: Integrated Crime Theories-II]. Fırat University Journal of Social Science. 2006;16(1):305-35.
14. Thornberry TP. Introduction: some advantages of developmental and life-course perspectives for the study of crime and delinquency. Developmental Theories of Crime and Delinquency. New York: Routledge: eBook Published6 2018. p.1-10.
15. Kişilik. In: Burger JM, ed. Erguvan Saroğlu İD, çeviri editörü. İstanbul: Kaknüs Yayınları; 2006. p.796.
16. Köroğlu E, Türkçapar H. Psikoterapi Yöntemleri. Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 2013. p.11-5.
17. Corsini RJ, Wedding D. Modern psikoterapiler. 1. Baskı. İstanbul: Kaknüs Yayınları; 2012. p.1056.
18. Freud S. Mourning and Melancholia. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works. 1st ed. London: The Hogarth Press; 1917. p.237-58.
19. Kohut H. Forms and transformations of narcissism. In: Ornstein P, ed. The Search for the Self. Vol. 1. New York: International Universities Press; 1978. p.427-60.
20. Kendiliğin Yeniden Yapılanması. In: Kohut H, ed. Çelebi O, çeviri editörü. 4. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları; 2017. p.256.
21. Polat O. Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2004. p.437.
22. Walker CE, Bonner BL, Kaufman KL. (1988). Psychology practitioner guidebooks. The physically and sexually abused child: Evaluation and treatment.'dan Akt: Kulaksızoğlu A, Ergenlik Psikolojisi [Adolescent Psychology] Remzi Kitabevi; 2005. p.191-2.
23. Afşin R, Öğretir-Özçelik AD. [The comparative analysis of the perceptions of father and mother attitudes and parental attachment styles of delinquent children and not delinquent children]. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 2018;17(66):18-34. [Crossref]
24. Taner M. [Why do children commit crime?], Suçlu Çocuklar, Suça İtilme Nedenleri ve Eğitim Yolu ile Korunmaları. Yeni Seri No: 65. Adalet Bakanlığı Yayınları; 1985. p.31.
25. Düzgüneş M. [Children committing murder]. Gelişim Psikolojisi Bakış Açısıyla Çocuk Suçluluğu. 1. Baskı. Aksel Ş, Yılmaz İrmak T, editörler. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları; 2012. p.149-67.
26. Haapasalo J, Pokelo E. Child rearing and child abuse antecedents of criminality. Agression and Violent Behavior. 1999;4:107-27. [Crossref]
27. Ertan D. [Juvenile delinquency and schools]. Gelişim Psikolojisi Bakış Açısıyla Çocuk Suçluluğu. 1. Baskı. Aksel Ş, Yılmaz İrmak T, editörler. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları; 2012. p.130-43.
28. Gördeles Beşer N, Baysan Arabacı L, Uzunoğlu G, Bilaç Ö, Ozan E. [The determination of parent attitude and childhood trauma in adolescent pushed into crime]. Klinik Psikiyatri. 2019;22:219-27.
29. Uluğtekin S. Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 1991. p.52-60.
30. Kaner S. [Psychometric properties of revised parental social support scale]. Eğitim ve Bilim. 2010;35(157):15-29.
31. Uluğtekin S, Baykara A, Cankurtaran Ö. [Social Survey Reports and Supervision Reports in Juvenile Justice System]. Türkiye Barolar Birliği Dergisi. 2004;53:35-44.